

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Tudomány és irodalom.

Az 1876-ik évben a nagy Révész Imre örökbecsű Figyelmeztetőjében így sóhajtott fel: „Voltak idők, amidőn a magyar nemzeti intelligenciát, éppen nem mondom, hogy egészben, de bizonynyal kitünő részben, a magyar református papok képviselték, a kik közül nagyon sokan igazán megérdemelték a „tiszteletes, tudós“ címet. Még a magyar tudományos akadémiát is kezdetben, tréfásan, de jellemzőleg, így határozta meg egy magyar író: „est collegium reformatorum, quo lutherani ex gratia, catholici e misericordia recipiuntur.“ És hogy állunk ma? Ah, mily sok keserű dolgot mondhatnánk erről.“ Pedig túl van minden kétségen, hogy különösen a mi korunkban, a lelkipásztorok tudományos képzettségén alapuló szellemi felsőségétől függő részben annak a harcnak kimenetele, mely naponként nagyobb-nagyobb hullámcsapásokkal ostromolja egyházunk hajóját. Szeretett egyházunk fenyegetett helyzete, a köznép műveltségi állapota, az a körülmény, hogy még a világiak közül is tollat ragadnak egy Ritook Zsigmond, Hajnal István, Padrah Sándor, Gr. Tisza István, Uray Imre, a nők sorából egyebek között Vargha Gyuláné, egyházunk igazainak, és lételének védelmére: minket, lelkipásztorokat kötelez, sőt kényszerít, miszerint a vallásos irodalom terén is jelét adjuk annak, hogy a mi Krisztusunknak, a mi Urunknak és Királyunknak, jó vitézei vagyunk. Általában, valamint a nemzetek, éppen magyar hazánk történetéből is, mintegy gyémánt obeliszk emelkedik ki az az igazság, hogy a nemzet szellemi és anyagi virágzásának kora az irodalom virágzásával szorosan összefügg: úgy egyházunkban is a szerént emelkedett, vagy hanyatlott a vallásos élet, a milyen állapotban volt irodalma. A reformáció fényes és dicső századai az egyházi irodalom virágzásának is aranykor, szaka volt. Az sem hagyható figyelmen kívül,

hogy nem volna méltó a mi evangéliom szerint reformált egyházunkhoz, ha létezésének és virágzásának alapját, mint például a római katolikus egyház, nagy részben az állami hatalom támogatásában és annak más felekezetek megromlására, vagy elpusztítására irányításában, alapos jogi tudással, vagy politikus ravaszsággal alkotott törvénykönyvekben, mesterkelt, vagy erőszakos közigazgatási ténykedésben keresnie, mikor az örökkévaló evangéliomra és a Krisztusra, — tehát nem a római pápára, — támaszkodhatik, és ezeken alapuló hitéből, ezen ismeretéből és követéséből, elpusztíthatatlan isteni éltető erővel töltheti be egyházunk egész szervezetét, és minden egyes tagjának szivét. E nélkül nézetem szerint a református egyháznak nincs létjogosultsága, sőt nincs egyetlenegy keresztyén egyháznak sem, mert csak azért egyesíteni néhány ezer, vagy millió lelket egy akolban, hogy annak tudatlanságával visszaélve, lelkiismeretén és szabadságán bármiféle papi, vagy nem papi szövetség uralkodjék, és magát kitaratassa, Krisztusnak arculverése, a keresztyén egyház felséges eszméjének mocsárba gázolása, Krisztus igazi egyházának más célja, más rendeltetése nem lehet, minthogy a lelkeket az idvezítő igazságok közlése által gazdagokká tegye, hogy azt az anyagi áldozatot, melyet a hivek az egyház létezéséért hoznak, százszoros, sőt ezerszeres mennyei kincsekkel viszonzza. De hogy világítson a nap, ha nincs fénye, és melege? Hogy ébresszen hitet és meggyőződést az isteni örök és idvezítő igazságok iránt az, a kinek nincs hite, és pedig tudományos buvárkodás-szülte rendületlen meggyőződésen alapuló hite, a ki Pál apostollal szilárdan így nem szólhat: „tudom, kinek hittem.“ (II. Timoth. I. 12.) Mint egy csillagásznak nem elég csak szent áhítattal bámulni a csillagos eget, hanem az egyes égitestek nagyságát, súlyát, pályáját is ismernie

kell: úgy egy lekipásztornak sem elég egyszerű hívőnek, kegyes keresztyénnek lenni, hanem legyen igazán az *Isten titkainak sáfára*. (I. Korinth. IV. 1.) Tehát tudományt, vagy más szavakkal alapos theologiai képzettséget kell követelni korunkban a lekipásztoroktól és pedig olyan tudományt, mely az irodalmi téren is nyilatkozik. Különbösen is, bármily téren gyanus az olyan tudomány, vagy gyakorta sokak részéről nagy garral hánytorgatott szakismeret, mely irodalmi téren nem nyilatkozik. Tamás vagyok én az efféle szakképzettségnek, ha éppen valamelyes létezésében nem is, legalább teljességében és kellő mélységében.

Távol áll azonban lelkemtől, hogy a mai napság különben is, fájdalom, legtöbbek részéről kevésre becsült, sőt nem egyszer méltatlanul gunyolt és lenézett lekipásztori testület megtámadása, vádolása, vagy éppen a nyilvánosság terén felelősségre vonása volna céлом; mert eltekintve attól, miszerint erre magamat jogosítottnak nem tartom, de ha tartanám sem teném, mert vannak dolgok, a melyeknek végzésére, habár helyénvalóknak tartom is, egyéni tulajdonságaimnál fogva nem vállalkozhatom, határozott meggyőződése az, hogy ilyen eljárás, csak indokolhatlan, ellenséges gyűlölködő érzületől táplált igazságtalanságban találhatja fel létalapját. Tudományos és irodalmi állapotunk fogyatékságának oka nem a lekipásztori kar tehetségének, kellő képzettségének és jóakarátának hiányában, hanem egyháztársadalmi helyzetében rejlik.

E helyzet vizsgálása és tiszta világításba állítása célja a jelen soroknak, a melyek, ha a felmutatott akadályok elhárítását nem eszközlik is, legalább egy esetleges méltatlan vádat a lekipásztori karról elhárítanak, és ha nem minden, legalább némely egyházi ügyeket szivökön hordozó, és irányító befolyással bíró férfiak figyelmét e tárgy feletti gondolkozásra irányítják.

Vessünk először is egy rövid pillantást a falusi kis egyházak lekipásztorainak helyzetére. Tagadhatatlan, hogy a tisztességes megélhetést legtöbb helyen csak szűkösen biztosító jövedelem, melyet egy nagy családú lekipásztor, nem egyszer gazdálkodás útján kénytelen szaporítani, az életnek csendes folyása, melyet az egyetemes egyházat mozgó, vagy foglalkoztató nagy koreszmék és feladatok hullámai alig érintenek; az egyszerű nép műveltségi állapota, mely lekipásztora képzettségével szemben nagy igényeket nem támaszthat, minélfogva, ha a lekipásztor magas képzettsége mellett, a nép alacsony szűkkörű világába okos alkalmazkodással leereszkedni nem tud, áldástalan félreértések és viszályok keletkeznek: mindezek egyáltalában nem kedvezők a tudományos és irodalmi foglalkozásra. Más oldalról azonban bizonyos, hogy a társas élet és a műveltebb kör hiánya, mintegy kényszeríti az ilyen lekipásztort, hogy a nagy szellemek társaságát keresse, és azok műveiben találjon lelki gyönyörűséget, valamint az is bizonyos, hogy az élet zajtalan csendes folyása, az apró-cseprő hivatalos teendők szunyogseregének

TÁRCA.

Suraklini Petrovics Péter.

Irta: Székegyházi.

II.

Dévai Biró Mátyásnak a toronyi zsinatokon való valószínű jelenléte mellett bizonyít a már e korban határozott kalvini iránya mellett azon körülmény, hogy ő ez időben szinte Petrovics Péter pártfogását élvezte. Ugyanis Dévai, a ki jelen volt az erdői zsinaton, ^{1545.} (1545), Erdőd urának Drágfi Gáspárnak pártfogását élvezte s miután Drágfi meg 1545. elején meghalt az özvegy védelme alatt nem érezte magát biztonságban annyival is inkább, mert Ferdinánd már 1544. elején felszólította Drágfit, hogy Dévait és eretnek társait ne töltsék birtokán. Mar ezen körülmény is biztosabb menedékhely keresésére indította őt, s került 1546-ban Gyulára, majd Bekésre, végre pedig Sarkadra.¹ Petrovics birtokához közel esvén e Sarkad, Toronytól sem messze volt s így lehetetlen, hogy ő a kiváló reformátor hiányzott volna a toronyi zsinatokról.

¹ Rácz K. Magy. honi reform. bölcseleti-tört. 85.

Harmadik résztvevőről pedig Tóth Ferencz emlékezik meg.¹ „Van kezemben egy irat, melyben a tul a tiszai püspökök lajstromában valami Gönczi Máté nevéről az íródik, hogy Toronyán 1550-ben tétetett volna meg püspökök.” Mathaeus Gönczi in Synoclo Toronenti Superintendens electus est Annó 1550², mondja Tóth Ferencz. Ez a Gönczi Máté pedig senki más nem lehetett, mint eddig amaz ismeretlen nevű makói pap,³ kihez Szegedit külföldi barátság fűzte, a kinek Szegedi Ceglédről Makóra történt jövelele alkalmával vendégszeretetét is élvezte. Makó már ez időben erős református egyház volt, s számra nézve is az e vidéken levők között legnagyobb, papja bírhatott oly tekintélyvel, hogy éppen a püspökök egyházi látogatásaira vonatkozó kötelességeikről határozó második toronyi zsinat (1550.) őt tette meg ezen vidékbeli egyházak püspökévé. Sem azelőtti, sem azutáni szerepléséről semmi feljegyzés nem található.

Ezen toronyi zsinat helyére nézve sokáig bizonytalanságban volt az egyháztörténet. Ezen Toronyán némelyek az abauj megyei Tornát, majd Turt, Temesvárt s a Zemplén vármegyei Tornyt³ értették. Ujab-

¹ Tóth Ferencz: Tuladunai püspökök élete 16. l.

² Borovszky. Csanád vm. tört. I. 288. jegyzetben, ezen makói pap valószínűleg nevéül Mohi Ferenczet említi.

³ Tóth F. Tuladunai püspökök élete, 10 skv. 1.

hiánya, mintegy kézenfogva vezeti a csendes elmélkedés és vallásos eszmék tündérvilágába. Dehát mai napság bárkinek is töretlen úton járni a vallástudomány mezején, mikor századokra visszamenő tudományos irodalom áll a buvárkodó rendelkezésére, legalább is céltalan idővesztegetés volna. Tehát, a ki vallástudományával és irodalommal akar foglalkozni, annak egész könyvtárra van szüksége. Erre azonban pénz kell, a mi a, fájdalom, nagyon szűk marokkal kimért kongrua mellett sincsen. Az elmondottakra tekintve, nem lehet elég sokszor és elég nyomtatékosan hangoztatni a parochialis könyvtárak, vagy legalább is az egyházmegyei könyvtárak létesítését, a mit mostanában már az egyházi hatóságok is szükségesnek és helyesnek nyilvánítanak. Ha gymnásiumi, népiszkolai, és népkönyvtárak létesítésére áldoznunk kell, még pedig sokat, lelkészi könyvtárak létesítésére is, midőn tudjuk, hogy egy lelkipásztornak olyan alapos és sokoldalú képzettségre van szüksége, hogy, ha kell, egyetemi tanárok, európai hírű tudósok, és első rendű államférfiak előtt is becsülettel megálljanak, és éreztessék szellemük és tudásuk hatalmát. De azok a parochialis könyvtárak, ha létesülnek is, lassan fognak gyarapodni. Mit tegyünk tehát? Aludjunk?

Rusticus expectat dum defluat amnis? Nem, követnünk kell azoknak a derék, buzgó falusi lelkipásztor-társaknak nemes példáját, kik „Falusi levelek” a gyakorlati lelkészeti körébe tartozó cikkek és dolgozatok által, egyházunknak eddig

is teljes elismerésre méltó szolgálatokat tettek. Ne merüljünk egészen a gyakorlati élet pösványába, disze az az egyes gyülekezeteknek, szemet kap mint hamva, és dicsősége az egyetemes magyar református egyháznak, ha tudós irodalmi műveltséggel bíró lelkipásztorai vannak. A kinek önálló tudományos művek alkotására nincsen kellő apparátusa, egyes kiváló műveket tanulmányozhat, s abból részleteket közre bocsáthat mindnyájunk okulására.

Vigasztalásukra szolgálhat azonban — ha ugyan ez vigasztalás számban mehet — a mi falusi lelkipásztor-társainknak, kik egyszer-más-szor talán sóhajtva gondolnak a nagy egyházak lelkipásztorainak fényes helyzetére, hogy itt is elég csehül áll a dolog, talán még csehebbül. A klíma itt sem alkalmas tudományos és irodalmi működésre. Az a nagy jövedelem legtöbbször csak fikció, abból sem sok telik könyvre. Mert hogy áll a dolog? Ugy, hogy, míg az államban, sőt az egyházak legnagyobb részében is, a hivatalnokok fizetése, a tanítóké, tanároké is, megkétszereződött, sőt megháromszorozódott, addig a lelkipásztoroknak csak munkájuk kétszereződött sőt háromszorozódott meg, de a jövedelem maradt a régi. Megvallom, ennek megdölgölése sokszor aggodalmat kelt szívemben a nagy népességű egyházak jövője iránt, mert eljöhét az idő, hogy, miután már a congruával, a mi valószínűleg még emelkedni is fog, a tisztességes megélhetés biztosítva lesz, midőn a tehetségesebb, tudományos buvárkodásra és iro-

ban Rácz Károly¹ Torontálnak mondja, majd Arad egyik külvárosának, Pernyavának helyén feküdt volna.² E hely fekvésére jól combinál, hogy az a Maros jobb partján feküdt, hanem a ma is ugynevezett Szárazértől igen messze elkalandozott, midőn Toronyt Arad egyik külvárosa helyén állítja lenni.

A toronyi első és második zsinatnak helye tehát a csanádvarmegyei Tornya, mely 1552-ben, de különösen 1596-ban végképp elpusztulván, csak a következő századokban telepedtek bele rác lakosok, kik a régi Torony nevet a mai Tornyával cserélték föl.³

Petrovics Péter e zsinatokon részt nem vehetett, mivel már ekkor Martinuzzi intrikái következtében Erdélyben a Zápolya ház megingott, s erejét e ház megmentésére kellett fordítani. Martinuzzi megkötötte a királyné nevében a nyirbátori egyezséget (1549. aug. 1.) s azt azzal el is akarta volna fogadtatni, de ezt hírül vevén a török erős parancsot küldött Izabella királynéhez, Petrovics Péter temesi főispánhoz, s az erdélyi rendekhez, hogy az áruló püspököt bilincsekben v. legalább fejét küldjék a portára.⁴ Petrovics e parancs következtében az igazgatása alatti rácoakat összegyűjtötte

s a Maros mentén Izabella segítségére sietett, egyik szerb kapitányát pedig Cserepovics Miklóst Csanád ostromára küldte.

De Martinuzzit nem találta készületlenül Petrovicsék e föllépése, ő sem volt rest, hadai élén Erdélybe vonult, hol Gyulafehérvárott Izabellát és Petrovicsot addig ostromlta, míg rábirta őket, hogy a segítségül hívott vajdákat, basákat visszatérésre bírják, előbb engesztelő követséget küldetvén a rendek által a megyesi gyűlésből Konstantinápolyba, nagyváradi parancsnokát Varkocs Tamást pedig a szorongatott Csanád fölmentésére küldte, ki azt — szelylevervén Cserepovics ostromló szerb hadát — fel is szabadította.

Martinuzzinak sikerült még egyszer elhárítani a török veszedelmet. Sietett is tudósítani Ferdinándot, hogy országa érdekében tegyen valamit, a mitől is biztosait a diószegi (1551. febr. 3.) értekezletre azon utasítással küldi (Ferdinánd), hogy minden áron kössék meg véglegesen a szerződést Izabellával és Petrovicsal.

Izabella sem maradt tétlen, a portánál kivitte fia megkoronáztatását, melynek híret vette Martinuzzi, maga is sietett egy tekintélyes hadsereg élén Izabella által Gyulafehérvárra, majd Enyedre hirdetett országgyűlésre, hol seregével megfélemlítette a rendeket, gazdag ajándékkal pedig rábirta a török követeket a koronázás

¹ Zarándi egyh. tört. 59. s. k. I.

² Magy. honi ref. bölcseleti tört. 145.

³ Borovszky Csanád vm. tört. II. 600.

⁴ Kerékgyártó A. Magyar. orsz. tört. III. r. 72. l.

dalmi működésre hajlandó lekipásztörök falura vonulnak, és a nagy egyházaknak a nagy képű, nagy hangu emberekkel kell beérni. Balgatagság is, naponként 10—14 órai legnagyobb részben lélekölő munkát végezni, csak azért, hogy valaki elmondhassa, ennek vagy annak a fényes egyháznak papja vagyok. De ne legyünk igazságtalanok, ismerjük el, hogy vannak olyan népes szép jövedelmű egyházak, a hol tisztességesen telik könyvekre is, csak a tiszteletes asszony a jövedelmet el ne selyemruházza. Vannak könyvek, de nincs idő azok tanulmányozására, ott vannak kivágatlanul. A múlt század hetvenes éveiben Szalai István a magyar tudós társaságnak tagja, tehetséges és alaposan képzett bölcsész, volt a szentesi pap. Egy beszélgetésünk alkalmával így szólott hozzám: „ugy látom, szeret kedves öcsém a tudományokkal foglalkozni, hát azt tanácsolom, kerülje az ilyen nagy népes egyházakat, eiégedjen meg egy csendes megélhetést biztosító paróchiával.“ Bizony Szentesen vége lett a tudományos buvárkodásnak, vagy hát nagyon összezsugorodott. Carmina secessum sribentis et otia quaerunt. Pedig egy nagy városi papnak sokat kell tudni, mert vele, sokszor egy magas műveltségű intelligencia, képzett tanári és tanítói kar, mely két utóbbiak nem egyszer hajlandók, még a legalaposabban képzett lekipásztorra is fitymálva nézni, okleveles mivoltunk Csimboraszszójával áll szemben. De nem üzöm-füzöm tovább a dolgot, már csak azért sem, hogy kitűzött tárgyamtól nagyon el ne térjek,

pedig szükséges dolog volna, ezeknek a nagy egyházaknak állapotával, legalább egy pár száz lapra terjedő tanulmányban vagy röpiratban foglalkozni. Csak annyit mondok ismételve, hogy a nagy egyházak lekipásztorainak helyzete sem alkalmas tudományos és irodalmi munkálkodásra, ennél fogva szükséges dolognak tartom, hogy a lelkészi fizetések az egész vonalon revideáltassanak; hogy, ha egy tanár vagy tanító növénydekeinek száma meg van határozva, ha egy szolgabíróra vagy egy járásbíróra sem biznak több községet, mint a mennyit becsületesen kiszolgálhat: az egy lekipásztör gondozása alá tartozó hívek számának is, legyen bizonyos határa.

(Folyt. köv.)

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész.

A socialdemokrata kérdésről.*

Lapunk közelebbi számában Öri Tamás ur, a felvetett és felszínre hozott s a jelenkor társadalmában lázként bujkáló socialis kérdésére, Nt. Dr. Márk Ferencz lelkésztársunknak a Tisza partjáról megadja a visszhangot; a midőn mindenben egyetért a tudós lelkész urral.

Nagyon komoly és megfontolandó, hogy a kibontott piros lobogó alá oda álljon, vagy állhasson e minden kálmínista lelkész; a vagy nem? Én ez utóbbit tartom célszerűbbnek s az általunk hirdetendő evangéliomi elvekkel megfelelőbb és összeegyeztetettebbnek. Miért? Mert a socialismus, communismus,

* „Audiatur et altera pars“.

Szerk.

elhalasztására. Petrovics pedig az igazgatása alatti délvidéket hívta össze Temesvárra, hogy a szultán parancsát elfogadtassa. De ezen gyűlést is megghiúsította Martinuzzi, a mennyiben megparancsolta csanádi parancsnokának Petrovics helyére kinevezett Nagy Péternek, hogy, ha Petrovics mozdulna, azonnal támadja meg. Előbb pedig egy csapat zsoldos katonát küldött Petrovics jószágainak pusztítására. Ekként a szultán parancsa végrehajtva nem lön.

Martinuzzi sietett tehát a kedvező alkalmat felhasználni s a máj. 7-iki tordai országgyűlésen rabirta a rendeket Erdély átadására. Izabella csak Gyulafehérvár ostroma és Castaldó behívása által volt rábirható a szerződés megkötésére. E szerződés következtében Petrovics is átadta Temesvárt, Lippát, Beeskereket a kezén volt többi várakkal együtt Ferdinánd biztosainak. Midőn Temesvár kulcsait átadta, így szólt: „Ki e helyet a török ellen 3 évig megvédi, annak kötelezem magamat, hogy lovásza leszek és lovaikat kefelem.“¹ Jóslata be is teljesedett, mert Temesvár nemsokára megadta magát a töröknek. (1552. jul.)

Petrovics a délvidéki várak és uradalmak helyett kárpótlásul a munkácsi uradalmat kapta.

Izabella a történetek után elhagyta Erdélyt követve egy néhány hű emberétől, kik közt volt Petrovics Péter

¹ Horváth. Magy. orsz. tört. II. 207.

is. Előbb Kassára s onnan Lengyelországba ment, vele együtt Petrovics, kit valószínűleg követett Dévai is. Hízen reá a királyi harag egész sulya nehezedett s lehetetlen, hogy élete veszélyeztetésével fölkereste volna a rá nézve akkor nem éppen biztos Debreczent,¹ mikor azon kor egyik leghatalmasabb emberének Petrovics Péternek pártfogását élvezhette. Hihetőleg Lengyelországban halt el.

Izabella eltávoztával megindult a duló harc, s hiába való volt Martinuzzi kétszínű politikája, a török végre is tudomást szerezvén az Erdélyben történekről ismét fenyegetően lépett föl. Hiába tudósítá a szultánt, hogy a neki szánt adót Petrovics lefoglalta s lázadóvá lett, mit bizonyít az, hogy Temesvárt is átadta a németnek; Izabella sem üzetett el, csak fia mennyegzője céljából tartózkodik Kassán. Mindhiába a szultán Petroviciától megtudta a valót s megparancsolta az erdélyi rendeknek, hogy gyámfiát azonnal hozzák vissza.

Ekközben Martinuzzi is elvette kétszínű politikájának megérdemelt jutalmát, amennyiben 1551. dec. 17. Ferdinánd vezérei által felsőbb jóváhagyás mellett orozva meggyikoltatott.

Halála után még nagyobb fejtelenség ütött ki, s Erdély birtoklásáért egyaránt megindult a mozgalom

¹ Balogh. F. Magy. prot. egyh. tört. részletei 35 lapon ezt mondja: hihetőleg debreceni földben ismeretlen és jeltelen sírban nyugosznak hamvai,

nihilismus, mint triás testvérek, mind a sától fo gantatva, az elégületlenség jegyében születtek; céljuk gyengébb, simább, vagy a felebaráti szeretetet mellőző, néha megsértő, sőt olykor erőszakos, a morál határát átlépő tulzott eszközökkel utat törni nézeteik s elveik megvalósítására, a mely pedig végeredményében nem egyéb, mint az elégületlenség, vagy tehetetlenség, mert itt s ennek melegágyából költ ki annak bacillusa; már pedig az Idvezítő azt mondta „meglássátok, hogy eltávoztassátok a telhetetlenséget, mert, ha bővöl-ködik is valakinek az ő gazdagsága, nem azokból va-gyon az ő élete.“

Hogy társadalmi baj van, azt mindannyian látjuk és tapasztaljuk, de kérdelem, mikor nem volt? A földes-ur rendszer alatt a jobbágyvilágban nem? A török uralom alatt nem? A kuruc és labanc háborúk nem? S mégis az események rendes medrökben folyva az óhajtott és célba vett fejlődés, az idő és haladó kor-szellem folytán minden villamos motor s abnormis eszközök nélkül is eljutott sikerrel céljához; de meg ha ez agybetegségek a társadalomban mutatkoznak is, vajjon lehet-e annak az a lelkes gyógyítója, vagy csak üterének megtapintója is? Nekünk a Krisztus tanával s a kezünkben levő evangéliommal csak a lelki, nem pedig a társadalmi bajokat, sebeket lehet és szabad gyógyítanunk.

Mi ellen jajgat; mi fáj a socialismusnak s idő-sebb testvéreinek? (communismus, nihilismus) Az ellen, hogy nincsen egyenlőség, nincsen egyenlő jövedelem, vagy haszon, minden qualificatio, minden szellemi, vagy anyagi töke mellőzésével mindenkinek, vagyis, hogy a nyers erő, a móles, miért nem emelkedhetik ki Góliátként, az államot, vagyont, értelmiséget képező Dávid mellett. Ily elvek mellett kérdésbe tehetjük, hogy az a református lelkes egy sorompóba léphet-e, vagy állhat-e azokkal a socialdemokratákkal, hódoljunk

e nekik, kacérkodjunk e elveikkel? Izgatnak a társa-dalmi rend, tehát első sorban az állam ellen, nyom-dokokat követve, mi is izgassunk az állam ellen? Tisztelem mindenki politikai hitvallását, de idáig men-nünk nem lehet és nem is szabad, nem azért, hogy azt a congruácskát, mely jelenleg nagyon gyengén csepeg, úgy, hogy e tekintetben a fizetést illetőleg az államilag tervbe vett lovas rendőrökkel vagyunk, vagy leszünk egy fizetési osztályban, — de igenis azért, mert a biblia mondja, mit hirdetünk is Pál apostol eme szavaival „minden lélek a hatalmasságoknak en-gedelmes legyen, mert nincsen hatalmasság, hanem Istentől és a mely hatalmasságok vagynak, Istentől rendeltettek“. Távolról sem akarok itt reá mutatni a franciaországi, állam-ellenes kath. mozgalmakra; tudjuk mi lett ennek eredménye s mi ma is utómaradvá-nya; ki ellen rántsuk ki hát azt a socialdemokrata kardot hüvelyéből? Az állam ellen nem lehet és nem is szabad, tehát a társadalom ellen, mely a nyers tö-megnek olesó és könnyű megélhetést nem akar bizto-sítani. Az evangéliomból az hirdetjük „A szegény és gazdag összetalálkoznak, mind a kettőt az Ur szerzi. Madách azt mondja az „Ember tragédiájában“ „Em-ber, megmondtam, hogy küzdj és bizva bizzál,“ mert bármennyire óhajtunk és akarunk is a gondjainkra bizott néppel együtt érezni és gondolkodni, ily ferde, semmi positiv alappal nem bíró elvek vallása, vagy hirdetése, állásunkkal össze nem férő; sőt ez a tár-sadalmi békes fejlődésnek meggyilkoló fegyvere, mely ha azonnal minket nem talál is, eredményében úgy re-ánk, mint a keresztyén társadalomra veszélyes követ-kezményeket vonhat maga után.

Az ily elvek lovagjairól bizvást azt kell monda-nunk, hogy vagy elfogult optimisták, vagy nem ösme-rik kellőleg a népet, főleg annak 90 percentjének fo-nak gondolkozását; hodie mihi, crás tibi, ma a social-

Ferdinánd és Izabella részéről. A mindenről jól érte-sült szultán Izabella Konstantinápolyban megjelent kö-veteinek aranyos levelet adott, melyben Erdélyt János király fiának parancsolta visszaadani s azonkívül fer-mánt-fermán után küldött Erdélybe s a moldvai és ha-vasalföldi vajdákat oda utasította, hogy a már előbb lugosi és karánsebesi szandsákká tett Petrovics Péter-nek segítségére legyenek. Az erdélyiek pedig miután nem látták magokat biztosítva Ferdinánd részéről, be-hívták a szomszéd tartományok vajdáit, behívták Pet-rovicsot s a herceg helytartójává tették.

Jobbra is fordult azonnal Izabella ügye Erdélyben, mert a szászsebesi gyűlésből követség kereste fel őt (1556. szept. 23.) Lembergben s okt. 22-én ünnepélye-sen bevonult Kolozsvárra, hol nov. 27- dec. 5-ig tar-tott gyűlésén Erdély és Magyarország összegyűlt rendei Izabellát Magyarországnak törvényesen megkoronázott királyasszonyát öt évre a herceg nagykoruságáig a kormányhatalommal ruházták föl. E kolozsvári ország-gyűlés egyik szabadelevű alkotása, hogy a püspökségek, a prépostságok s conventek jóságait és jövedelmeit az ország szükségleteire rendelte fordítani, a melynek megalkotásában nagy része volt Petrovics Péternek. Ő volt létesítője a tordai országgyűlésen (1557.) a vallás-szabadságnak, a mennyiben a valláseggyenlőség kimon-datott. 40 évig kellett hát tünni, szenvedni a reformá-ciónak, míg végre Erdélyben a katolikus vallással szemben egyenjogúságát kivívhatta, mely áldó fényt Magyarországra is több ízben kiterjesztette.

Petrovics emez alkotásainak nem sokáig örvend-hetett, mert 1557. okt. 13-án meghalt Kolozsvárott, hol el is temettetett, több mint 70 éves korában. Nőtlen életet élven, utódai nem maradtak.

Halála után helye egyházunk védelmében üresen maradt, nem találkozott férfit, ki azt hozzá méltóan betölthette volna, a melyre pedig oly nagy szüksége lett volna egyházunknak akkor, midőn ellenségei ismét ádáz dühvel támadtak ellene.

Petrovics a megtestesült puritán jellem volt. Még legádázabb ellenségei sem foghatják rá az önzést, a melyet nem ismert. Azon kor szokásával ellentétben nem arra törekedett, hogy földi vagyonát gyarapítsa, hanem inkább arra, hogy a haza, az evang. ügyét di-adalra segítse. Bár az igazgatása alatti vidéken a magva-szakadt családok birtokait lefoglaltatta, de nem a maga részére, hanem a várak jó karban tarthatása végetti költségek fedezésére. A kolozsvári gyűlésen (1556.) el-véteti a papi javakat, mert belátja, hogy a haza több hasznát veszi azoknak.

Vallási tekintetben is a türelmesség legvégső ha-táráig elment, vallásáért, hitéért senkit sem üldözött, de aztán annál nagyobb hithűséggel, buzgósággal és áldozatkészséggel viseltetett az evang. egyház ügye s annak apostoli buzgóságu terjesztői iránt. Segítette őket külföldi tanulmányaikban, itt a hazában pedig kiterjesz-tette főlibök védő karját. Bizony sokat köszönhetünk, de halálában sokat is veszítettünk Petrovics Péternek, a legelső kálvinista főurnak.

demokrata párt programjába felvette a kath. papi javadalmak secularisatióját; holnap arra ébredhetünk, ha malmára hajtjuk a vizet, hogy teli torokkal kiáltja „fizesse azt a kálvinista lelkész egészen az állam, mert jobban van annak miből! Nemde, szabadulni akar és törekszik a nép minden tehertől, a mi sokszor annak se mondható; ezt mutatják az egyházkerületen előforduló sűrű chárta változtatások; ezt mutatja a közelebbi konventen feltűnt közalapi tetemes hátralék, mely filiérekéből, nem koronákból állva, mégis bizony nem a szegénységnek, melylyel szoktunk védekezni, de a rosszakaratnak a korban lábrakapott — nem fizetünk — socialféle eszméknek következménye, tehát nem lehet arra mondani Excelsior!

Mely irányban szegődjék hát a lelkész a socialdemokratához? Velök való érintkezések folytán, társadalmi téren? Őszintén bevallom, hogy én is e nézetem vagyok s ez elveket követem, nézetem szerint sehogyssem lehet e tekintetben, egy állását jól felfogott lelkésznek, hivi gondolkozásmódjához így s ennyire alkalmaznia magát; ez nem vaskalaposság, nem a kortól való elmaradottság, vagy hiveitől való elzárkózottság, bárha a cikkíró profétálja is, hogy a jövő a socializmusé, hanem igenis, helyzetünk komolysága és méltósága úgy követeli, hogy ettől a társadalomban dúló nézettől mindenkor mentek maradjunk, azt mondja Jézus: „ember, kicsoda tett engemet bíróvá ti közöttetek; e helyett egymás terhét hordozzátok, a kinek sok van, azért adatik, hogy legyen miből adni, a kinek mi szükséges;“ de meg könnyen megtörténhetik az, hogy a ki a social-féle eszme hatalmától annyira legnyugózza van, annak akaratlanul is rabjává esik, akkor, a midőn hiveinek vallás-erkölcsi építésére szánt elmélkedéseibe kószolólóul beleszó, olynemű tetzős, jól csengő frázisokat, melyek igaz, felvillanyozzák, az elégtelen atyafiakat, de bizony ez soha sem lehet a tiszta erkölcsiesség kovássza, hanem társadalmi méreg, mely öl. Isten mentsen ettől mindnyájunkat, mert a mi feladatunk, a mint az apostol mondja „elvégeztem magamban nem tudni közöttetek egyebet, mint a Jézus Krisztust, a ki megfeszítettet s hirdetni az ő igéjét mind alkalmas, mind alkalmatlan időben“

A társadalmi nézetek, kérdések, bajok, melyek előtt, igaz, — szemet hunynunk nekünk sem lehet, képezhetik gondolkozásunk tárgyát, úgy szerény irodánk falai közt, mint lelkészi értekezleteinken; de hogy e témát hallgatóinkkal traktáljuk, nyilvános téren glóriázzunk, vagy éppen chatedrára vigyük s ott bonckés alá bocsássuk, ezt sem az evangéliommal, sem hivatali állásunkkal összeegyeztethetőnek nem tartom. Lelkésztársaim tulságba soha, de soha ne menjünk!

Mándi Bertalan.

KÖZÉLETÜNK.

A konvent ülése.

1903. junius 5—6.

Harmadik napon, junius 5-én a közjogi szakbizottság előterjesztését tárgyalta a konvent. Az egyes tárgyakat Molnár Béla referálta.

A konvent az ágostai evangélikus testvéregyházzal közös ügyekben eljáró bizottsághoz utalta a dunántuli egyházkerületnek az államsegély-felemelő, maximalis adótervünknek s a szükséges államsegélyünk az

ág. hitv. ev. egyházzal egyetértőleg leendő megállapításában tett felterjesztését.

Ugyanide utasította a tiszántuli egyházkerület feliratát az 1848. évi XX. t.-c. életbeléptetése tárgyában a dunántuli egyház felterjesztését, melyben ez az 1848: XX. t.-c. 3. §-a értelmében az állam által kielégítendő anyagi érdekünk sorrendjének megállapítása s anyagi érdekeink teljes mérvű kielégítése tárgyában intézkedést kér.

A dunántuli egyházkerület a konventhez intézett felterjesztésben kérte, hogy a Szent István napon protestáns emberek által végzett gazdasági (s nem ipari) munka törvényellenes büntetésében álló sé elem tárgyában intézzen a törvényhozáshoz megkeresést. A konvent ezt nem látta szükségesnek, mert a törvény világosan intézkedik.

A tiszántuli egyházkerület a házasság megkötésénél kiadni szokott tanusítványnak a felek születési évét, helyét, a gyermekek vallására nézve tett intézkedést is feltüntető rovatokkal leendő ellátása tárgyában tett felterjesztését illetőleg a konvent intézkedés szükségét nem látja, mert az 1894. évi 33. t.-c. körülírja, hogy a tanusítványnak mit kell tartalmaznia.

A Baldácsy-alap kezelésére kiküldött bizottság gyűlése délelőtt 11 órára volt kitűzve. Báró Bánffy Dezső azért, hogy a bizottságban levő konventi képviselők a gyűlésen részt vehessenek, 11 órakor a konvent ülését 1 órára felfüggesztette.

Egy óra multán az egyetemes énekügyi bizottság jelentésének kapcsán az új énekes könyv ügye foglalkoztatta a konventet. Két vélemény állott itten szemben. Az egyiket Radácsy György a bizottság előadója terjesztette be. Ez lényegében abból állott, hogy a konvent a bizottság működését jóváhagyva, az énekes könyv abban a formában, a mint az elkészült, kinyomassék.

Gróf Dégenfeld József ezzel szemben azt indítványozta, hogy a konvent az énekes könyv kinyomatása előtt hallgassa meg a kerületeket. Fejes István azért ellenzi ezt, mert ez újra a megoldás beláthatatlan időkre való elodázását jelentené. Sass Béla helyesnek tartaná, hogy végleges kiadás előtt az énekes könyvből próba-példányt nyomassanak. Az egyház közvéleményének nem volt eddig alkalma rá, hogy az új énekes könyv felől magának véleményt alkosson, Antal Gábor a zsinatra kívánná bizoni a végleges intézkedést. A kerületek a konventi intézkedésekkel szemben arra hivatkozhatnának, hogy nincs törvény, mely az énekes könyv használatára kötelezné őket. A kerületek véleményének meghallgatását ő is szükségesnek tartja. Nagy Dezső szerint a debreceni zsinat felhatalmazta a konventet a végleges intézkedésre s így ennek a törvényes alapja megvolna, azonban a maga részéről szintén helyesnek tartja, hogy a kerületek meghallgatassanak.

A konvent Gróf Dégenfeld javaslatát elfogadva kimondta, hogy az énekes könyv tervezetét leküldi a kerületekhez, hogy azok is véleményt mondassanak s az énekes könyvre vonatkozó egyéb kérdéseket illetőleg is nyilatkozhassanak. A tanácskozásokat Báró Bánffy Dezső délután 2 órakor rekesztette be.

Junius 6-án a konventet a tőkesegélyosztó bizottság jelentése, közalap tizesztendős története, a felállítandó lelkészi nyugdíjintézet ügyei foglalkoztatták.

A tőkesegélyosztó bizottság jelentését Széll Kálmán előadó referálta. A bizottság rendlekezése alá 803 korona került. A bizottság azt javasolja, hogy ezt

a 803 koronát kössék le a tökesegélyezés céljaira, de ez idén ne folyósítsák, csupán jövőre, hozzá csapván a jövő évben erre a célra fordítható összeghez.

Kenessey Béla a közalapi végrehajtó bizottság jelentése kapcsán a közalap 1892—1902. terjedő évtizedének történetét ismertette. Hivatkozott azokra az eredményekre, melyeket a közalap már eddig elért. A közalap sokak előtt nem rokonszenves intézmény, azt vetik szemére, hogy apró segélyekkel szétforgácsolja anyagi erejét. Ezekkel szemben azokra a tekintélyes összegekre hivatkozik, melyek az elmúlt tíz esztendő alatt a közalap részéről az egyes kerületeknek jutottak. Mások fel akarnak osztani ezt az egyetlen központi intézményt, nem véve tekintetbe azt, hogy az erők összpontosításában minő hatalom rejlik. Ismerteti a közalap végrehajtó bizottságában a lefolyt tíz esztendő alatt való személyváltozásokat. Ezután az elmúlt tíz esztendő mérlegéről számol be. Összes bevétel négy millió koronánál több volt ez idő alatt. A bevételek járulékokból, tökekamat, államsegély s alapítványokból eredtek. A közalap nagyobb segélyeket a lelkész, árva, özvegy nyugdíjintézetén kívül egyes lelkészeknek s gyülekezeteknek.

A konvent a végrehajtó bizottságnak s a bizottság előadójának, Kenessey Bélának köszönetet szavazva elhatározta, hogy a végrehajtó bizottság jelentését kinyomatja s a konventi jegyzőkönyv melléklete gyanánt megküldi az egyházmegyéknek és az egyházkerületeknek.

Annak a kapcsán, hogy Kenessey Béla a létesítendő lelkészi nyugdíjintézetre vonatkozó adatoknak beérkezéséről tett jelentést, szóba került a lelkészi nyugdíj-egyesületnek a gyámintézettel való egyesítésének ügye is. A konvent régebben úgy határozott, hogy a lelkésznyugdíjintézetet a gyámintézettől függetlenül fogja felállítani s a beérkező adatok ennek értelmében önállóan dolgozandók fel.

Ma azonban Sass Béla határozati javaslata értelmében kimondotta, hogy ezt a határozatát mellőzi s utasítja az adóügyi albizottságot, hogy a lelkészi nyugdíjintézet és gyámintézet egyesítését a rájuk vonatkozó adatok együttes feldolgozásával s a számítások egységes eszközésével készítse elő s munkáját véleményezés végett az egyes kerületekhez küldje le.

A konvent tárgysorozását ezzel kimerítette s Báró Bánffy Dezső elnök az ülést berekesztette.

Lelkészi értekezés.

A szatmári ev. ref. egyházmegyében levő „Tiszavidéki lelkészi kör“ Vámos-orosziban f. hó 19. én tartotta meg rendes tavaszi értekezletét 12 tag részvételével. Nagy László nagyari lelkész, e. m. tanácsbíró elnökléte alatt. Érdekessé tette ezt az összejövetelt azon körülmény, hogy értekezletünket egy rom. kath. vallásu uri ember, Standiger József hívta meg vendégszerető házához. Jól esett látnunk és hallanunk, hogy egy felvilágosult, igazán szabadelvű tagja a sötét elfogultság egyházának, mily élvezettel és odaadó figyelemmel hallgatta a világosság fiainak egyházuk erősítésére, fenntartására törekvő eszmecseréit, milyen szeretettel hajlott humánus munkálkodásunk felé és milyen boldognak érezte magát, hogy a kemény nyaku egyház 12 papja előtt szóval és tettel nyilváníthatja, hogy ő távol áll a felekezeti türelmetlenség átkos indu'atától. Jól esett ezt tapasztalnunk éppen most, midőn a mi klerikális felebarátaink nyíltan és tartózkodás nélkül predikálják fejünkre a „delendam censeo“-t.

Az elnöki megnyitó a kör első megalakulásának történetét — ezelőtt 12 évvel vázolván elismerő szavakkal emlékezett meg azokról az apostoli buzgalmu, lelkes férfiakról, kik a lelkészi értekezlet ügyét rajongó idealizmussal és nagy erőfeszítéssel munkálták, fejlesztették, s akik már nincsenek közöttünk: F. Varga Lajos és Kiss Bertalan urakról. Méltó elismeréssel adózott a most is közöttünk levő Bélteky Albert urnak, a ki, mint a körnek 9 éven át elnöke, tapintatos, lelkes és fáradhatatlan vezetésével értekezleti körünk működését eredményben gazdaggá tette.

A tisztikar három éves mandátuma letelvén, titkos szavazás útján megalakult az új tisztikar. Elnök lett ismét Nagy László, alelnök Kocsis József sonkádi, jegyző Sipos József milotai lelkész. Ezután a lemondott tisztikar érdemei jegyzőkönyvbe vétetvén, értekezlet a házi gazdának is köszönetét fejezte ki szives meghívásáért.

Gulya György tagtársunk a lelkészi értekezletek történetéről a szatmári egyházmegyében tartott igen érdekes és élénk figyelemmel hallgatott felolvasást.

Dávid Sándor a zsidókhöz írott levél igazeredetűségéről értekezett. Hosszas tanulmányozásra valló alaposan és készütséggel.

Sipos József az egységes liturgia kérdésével foglalkozott. Röviden, de meggyőzőleg mutatta ki ennek szükségességét, úgy hogy értekezletünk elhatározta ez irányban mozgalmat indítani.

Ezek után az értekezlet több — leginkább helyi érdekű indítványt fogadott el, mint az egyházmegyére felterjesztendőket.

A tanácskozást d. u. 2 órakor derék házigazdánk zárta be azzal a szeretetreméltó kijelentéssel, hogy az ebédelőben „tálalva van.“ Izetlen dolognak tartom ilyen alkalmakkor az ételek és italok magasztalását, de örömmel emlékezem meg arról a tettetés nélkül való, magyaros szivességről, melyet az egész uri család tanúsított vendégei iránt a pompás ebéd felett. De volt is bőség a pohárköszöntőkben; főként Nagy László, Bartha Mór és Kocsis József igen szép tósztokban éltették a vendéglátó családot, és a felekezetek közötti atyafiságos szeretetet. Vajha ez a felekezetek békéje és egyetértése másutt és más téren is hasonló erővel nyilvánulna!

Sipos József.

* * *

As egységes liturgiáról.

A Tiszavidéki lelkészi körnek 1903. május 19-én Vámos-Orosziban tartott értekezletén felolvasta Sipos József milotai ev. ref. lelkész.

Mélyen tisztelt értekezlet!

Miután a törvénytervezetről bőséges számban közrebocsátott birálatokat, módosítási javaslatokat s az egyes egyházmegyéknek eddig ismertetett hivatalos megállapodásait végig olvastam s azokban az egységes liturgiának kérdését még csak megérintve sem láttam; miután a szatmári egyházmegye közgyűlésére értekezleti körünk négy tagja részéről betérjesztett s általam a gyűlésen előszóval is előadott erre vonatkozó indítványt a közgyűlés elvetette: arra a gondolatra kellett jönnöm, hogy az! a óhajtást, miszerint a küszöbön álló zsinat az istenitisztelek rendjét s általában a vallási szertartások mikéntjét, külalakját törvényhozásilag szabályozta, végképpen el kell ejtenünk; azt hiszem, hogy ezt az eszmét, mint halvaszületett, vagy legalább is keresztleletlenül elhalt gyermeket el kell temetnünk; és lassankint elfelednünk.

De én mégsem temettem, nem feledtem el a gyermeket, mert úgy találtam, hogy az nem halt meg, hanem csak aluszik. Tovább gondolkodtam, vizsgálódtam e kérdés felett és úgy találtam, hogy a liturgiai cselekmények egyöntetű szabályozása nem valamely elszigetelt, szecessziós törekvés, hanem közóhajtás, mely sokaknak lelkében él, s ez az óhajtás, ez a törekvés a konventi tervezet készítőinek lelkében is élt, s a tervezet egyes pontjaiból ki-ki csillámlik, bár határozott alakban testet nem öltött. Hiszen a tervezet 86. §-a is a lelkészek teendői közt nagy általánosságban megkísérli az istenisztelet rendjének szabályozását, s egy pár megfontolandó ujitást vissza is utalt bővebb tárgyalás végett a kerületekhez. Hogy aztán itt a javaslat csak bizonytalan félrendsabályokat adott, ezzel csak következetes maradt önmagához. Mert hiszen az egész törvénytervezet aggodalmasan kerül mindenféle, bármilyen közszükséglet képező ujitást, kényelmesen, vagy féltéken kitér minden határozott állásfoglalás elől. Így tesz a fegyelem, az egyházi adózás, a lelkészválasztás, a nyugdíjintézet életbevágó kérdéseinél. Egy cseppet sem csodálhatjuk, hogy ugyanilyen erélytelen eljárást követ a liturgia kérdésénél is, kivált ha meggondoljuk, hogy a törvénytervezet létrejötténél a világi elem dominált, a mely elem az egyház főrendeltetését a szövényes adminisztrációban és törvénykezésben találja, az isteniszteletet pedig csak mellékes adjectiónak tekinti.

Tapasztaltam azt is, hogy a mi egyházmegyei gyűlésünkön az egységes liturgiára vonatkozó indítványt a lelkészi kar nagy többsége pártolta és mellette szavazásra felállott s a világiak csak negative szavaztak le bennünket, nem lévén ellenpróba.

Ezek; és még több hasonló jelek indítottak engem arra, hogy a tetszalottat megpróbáljam még egyszer életre rázni, a kérdést értekezletünk útján még egyszer felszínre hozni.

A liturgia egységesítése ellen leginkább a következő érveket hallottam felhozni:

1. hogy a szent dolgok körüli eljárásunk lényegében ugys egyforma, csak az aprólékos külsőségekben van némi eltérés, ez pedig nem baj, csak hitelveinkbe ne ütközzék;

2. hogy a protestáns szabadelvűséggel ellenkezik az istenisztelet rendjének ilyen *kényszerzubonyba öltöztetése*.

Abban a reményben, hogy nem fogom nagyon erős próbára tenni a mélyen tisztelt értekezlet türelmét, megkísérlem szembenézni ezekkel az érvekkel.

A mi az első ellenvetést illeti, erre nézve szerény véleményem az, hogy még akkor is, ha egyházainkban az istenisztelet és egyéb szertartások gyakorlási módja lényegében egyforma, csak a mellékes külsőségekben van némi kis eltérés, — sőt még akkor is, ha éppen egy jöttányi különbség sincs sehol, ha liturgiai eljárásunk mindenütt és mindenben egyenlő és a szentírással, valamint hitelveinkkel megegyező: még akkor is szükséges volna ezt az egységes eljárást kodifikálni és kötelezővé tenni. Mert nincs kizárva, hogy később kisebb-nagyobb eltérések, sőt veszedelmes, hitrendszerünkbe ütköző tévelygések is ne merülhessenek fel. Ennek pedig a lehetőségét is ki kell zárni, ha az isteniszteletnek jelentőségét és méltóságát kicsinyelni nem akarjuk.

Már Kálvin megmondotta, hogy az isteniszteletből eltörölendő mindaz, a mi a szentírással és az apostoli egyház példájával nem igazolható. Igaz, hogy ezt az elvet ilyen mereven keresztül vinni nem lehet; maga Kálvin sem vitte keresztül, p. o. a harangozást meg-

tartotta, mert ez, bár nem igazolható a szentírásból, de nem is ellenkezik az evangélium szellemével. Hasonló elbírálás alá esik az orgona használata is. De minden bizonnyal, feltétlenül eltörölendő minden olyan szokás, a mi az evangéliummal s a kálvinizmus szellemével ellenkezik. Már pedig, ha figyelemmel kísérjük a különböző vidékeken divó isteniszteleti szokásokat, találunk sok hitelveinkbe ütköző, egészen önkényes eljárást. Én magam is ismerek egy pár ilyen szokást. Így pl. különösen a tiszánimeni kerületben van gyakorlatban az, hogy urvacSORAOSZTÁS alkalmával a gyülekezet előkelőbb tagjai, tizen-huszan külön kiállanak a szent asztal köré s ezeknek a lelkész a szereztetési igék elmondása után külön-külön megáldó ima kíséretében hordja körül a kenyeret és a bort; míg a többiek vegyesen, minden válogatás nélkül járulnak a lelkészhez a szent jegyek elvételére. Alig hiszem, hogy ez a személyválogatás az Úr színe előtt megegyeznék az evangélium szellemével. És mit szóljak az urvacSORÁT megelőző u. n. *vallástevő kérdésekről*, melyeknek különféle árnyalataiban az ördögöt, poklot emlegető ó-orthodoxiától, a bibliát csak tiszteletreméltó irodalmi emlékek tekintő sationalizmusig valamennyi theologiai irányzat képviselve van? Kérdem: van-e hát a mi ref. egyházunknak confessiója és ha van, szabad-e azzal ilyen játékot üzni? Nem is említem azt, hogy sokan a bűnbánó imát egészen elhagyják.

(Folyt. köv.)

Milota, 1903. máj. 21.

kiváló tisztelettel

Sipos József.

IRODALOM.

Céltévesztett kihívás.

(Folytatás és vége.)

Az első füzet 72 oldalból áll. Ebből 7 oldal a t. szerkesztők programja, a mi mint alkalmiság, a dolog természeténél fogva másutt nem olvasható. Azonban már az 50. oldaltól a 65-ig terjedőleg, tehát 16 teljes oldalt, a Lapszemle foglalja el. Ismertetve van, mint ezt a neheztelt bírálatban jeleztem, hat német folyóirat eklektikus modorban, azaz egyik másik szám, a mint a t. ismertető alkalmasnak találta. Most már kérdem, mi okon vonja azt kétségbe akárki, hogy ezeket a német folyóiratokat nem olvashatta el előbb más valaki és éppen e sorok írója is? Hát csak Pozsonyba, meg Debrecenbe járatják-e azokat a folyóiratokat? Egy falusi pap p. o. nem juthat-e azokhoz? Aztán az a két német és egy — az unitárius lelkészek és tanárok által angolból — fordított könyv, a melynek bemutatása, sőt az utóbbinak ajánlása 7 oldalt foglal el — *csakis* a theologiai szaklap által juthat másnak a kezébe? Ugyebár nem; sőt igenis olvasta azokat bizonyára egyik másik szerény falusi pap is, ha szinte nem volt is alkalma rá, hogy erről a közönség bármi úton tudomást szerezzen. Olvasta a recensens is. Kaphatók minden könyvkereskedés útján, de mifelénk nem kelnek, mert nem kellene. E szerint 72 oldalból 30, illetőleg 23 oldalt nem kivonatossan ám, de egész terjedelemben és eredeti voltában „*másutt már*“ olvasottak nyilván elismer, nemde a t. szerkesztőség. Most következik még 40 oldal olvasott voltának az igazolása. Ez talán ne-

héz feladat lesz. Dehogy! Hasonlítgassuk csak össze tovább a latin és német munkákkal a kérdéses dolgozatokat, szem előtt tartva azt, hogy olyas dolog igazolásáról van szó, a mit „a szakemberek első kézből szoktak megszerezni” és „a mit előbb már olvastak” t. i. mielőtt a pozsonyi *szaklap* illető két száma megjelent.

Ilyen dolog a *szentháromságtan* Augustinus tanrendszeréből. Erre nézve jelenleg, a bíráló jelzése szerint nem jöhet az szóba, hogy például ki és hol írt erről a témáról? hanem csakis az a kérdés, hogy egyik-másik szakember, előbb már, olvashatta és olvasta-e Augustinusnak erről a tételről tárgyaló és a szóban forgó tanulmány alapjául választott munkáját? Hogyne olvastam volna! mondja rögtön minden dogmatikai tanár. Hiszen a systematikánál olyan az Augustinus olvasása és ösmerése, mint a számtanban a szorzó tabla. Én magam is már meglehetősen régen olvastam a „de Trinitate“-t, a bázeli 1489-ben megjelent kiadásban és ismerem egy régi ritka inkunabulumból is. Sőt az érdeklődöt emlékeztethetem még egy másik hasonló szellemű és tartalmú műre; ez nevezetesen *Hilarius* poitiersi püspök „de Trinitate libri duodecim“-je, a melynek a maurinusok kiadásában megjelent példányából annak idején jegyzeteket is készítettem. E pontnál tehát ismét világos, hogy a pozsonyi folyóiratban az egyes szakemberek nem a magok számára, nem is gyér számu kollegáik részére írnak, hanem azoknak, a kik magyar nyelven tolmácsolt közleményeket szeretnek olvasni.

Ott van továbbá a párbérügy megoldására nézve felszínre hozott nézet öt oldalon. Maga a t. író megemlíti Timon Ákos egyetemi tanárt, a kinek két terjedelmes munkáját, érdeklődésből lapozgattam én is. Az egyik „a párbér Magyarországon” Budapest, 1885. (Pallas), a másik „a párbér jogi természete” u. o. (Eggenberger & Hofm.) Erről a mi viszonyaink között nem elég é ennyi historikumot tudni a *szaklap* szerény recensensének? hogy elmondhassa, miszerint az, a kinek ez a kérdés pláne a szakjába vág, már előbb is olvasott ilyes dolgot.

Lássuk, hogyan állunk az exegétikumokkal? Ézs. 1, 2—17. írása idejének megállapításáról minden vonatkozó kommentárban találunk egyet más; kölcsönösen megtisztelik egymást az ótestamentomi exegeták azzal, hogy felsorolják a kollegáik nézetét és azzal mint téves, indokolatlan s elavult felfogással szemközt valami mást ajánlanak, a mi az ő külön saját véleményök. A jelen esetben az a kérdés, vajjon a keletkezési évet helyezi é még valaki körülbelül 724—3-ra? Mindaz, a mi ennek az eredménynek a kimondásához mint előzmény, megvilágítás, érvelés stb. fűződik, teljesen mellékes, mert ez, úgy szólván stereotyp forma szerint megy. Vesse össze már most a nyájas superrecensens Maurer, Umbreit, Knobel, Naegelsbach kommentárjait és a rakás számra termelt isagogikákat s mondja meg őszintén, vajjon nem olvasott é erről már előbb másutt sokat, rengeteget a szakember, holott én magam, elvonnultságomban is foglalkoztam az ótestamentomi chronologia összekuszált esomóinak kibonyolítására célzó eme művekkel. Maga a t. író különben egész híven, mint a fent jelzett dolgozatok közlői is, utal a taglalt kérdés irodalmára; a neheztelés tehát igazolatlan.

Hasonlóképen figyelemmel kísérhető egyes nézetek képviselőinek felemlítése folytán, a Máté 11, 2—19. v. ö. Lukács 7, 18—35. részletre vonatkozó közlemény. A kommentárokból erről a szakaszról is temérdekelt olvasott már a recensens, a mit felesleges volna vallo-

mással erősítgetni; sőt tudvalevő dolog, hogy Máté 11, 2—10. a lutheri perikoparendszer szerint a harmadik adventi vasárnap evangéliumi textusa, Lukács 7, 11—17 pedig, a mi a kapcsolat feltüntetésénél esetleg szintén szóba kerülhetne, a trinitatis után való tizenhatodik vasárnapra előírt perikopa levén: egyes kegyes gyülekezeti tagok is hallottak már erről több ízben és sok módon prédikálni. Legalább Máté 11, 2—10-ről Luthernek egy szép prédikációját magam is ismerek abból a gyűjteményből, melyet a calwi társaság adott ki 1888-ban. Mitrovics Gyula kiadandó egyházi beszédei között szintén fog találni az olvasó egy sikerült prédikációt ugyanerről a textusról. Egyébiránt idevonatkozólag hivatkozom még Wichelhausnak Máté evangélioma felett tartott, noha kevésbé ismert akadémiai előadásaira, (Halle, 1876. pag. 218—225.) Az Acta 15, 38-ról írt — mondjuk kerekén — ötvenöt sor kiegészítéséül pedig, a melőlött irodalmi jelzés pótlásaként hadd említsem fel — egyebektől eltekintve — Kuinoel commentariusát ed. II. Lips. 1827. pag. 534. sqq., meg az öreg Meyer ismert krit. exeg. Handbuchját, továbbá Lechler és Gerok közkedvelt munkájából az ide tartozó — mondjuk, kerekén szintén — ötvenöt sort.

Per analogiam ekként hasonlítandó össze a második számban közlött tartalom is. Lapszemle, könyvismertetés, mint az első számnál láttuk. A többi tételek közül instar omnium három emelendő ki. Az első Grotfend. Nevét és kutatásai sikerét hallottam már negyedszázaddal ezelőtt. Akkoriban a Westergaard (olv. vesztergór) által távcső segítségével lemásolt persepolisi feliratokról egyik kiváló tanárunk oly lelkesedéssel beszélt, hogy többen előkerítettük és elkezdtük ékesen pingálni az ékalaku jegyeket. Schrader Eberhard hirdeti munkáit „die assyrisch-babylonischen Keilinschriften (Leipz. 1872.) és „die Keilinschriften und das Alte Testament (Giessen, 1872. 2. kiadás 1883.) esupa kiváncsiságból is lapozgattuk. Már jó régen tudtuk azt, a mit Delitzsch Frigyes most némi pótlásokkal újság gyanánt hirdet. Hallottuk, tudtuk tehát ezt a „*szaklap*” fogantatása előtt jóval.

A másik dolog a Jakab 1, 17-ről közölt 32 sor. Az itt olvasható elmés ötlet igen tetszetős lehetne, ha új volna. Kutfőre utalás nélkül is eszembe jutott Wandel licentiatusnak (Leipz. 1896.) kiadott elemzése, a hol ez a plausibilis fordulat épen így megtalálható, persze németül, mert az író német. Azután látom, hogy ő nála sem új ez a gondolat, mert már előbb másutt vele együtt én is olvastam Erdmann-nál (Berlin, 1881. pag. 107.), a ki hihetőleg szintén már előbb másutt találta ezt a felfogást. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a *szaklap* másolt; ilyet nem igen mond senki; hiszen az elmék találkozásáról és az eszmék társulásáról szóló vélekedés régi keletű s szinte közmondásossá vált. Ez csak azt jelenti, hogy itt megint „olyas dolog van, a mit egy szakember előbb már olvasott” mert olvasnia dukált is.

A harmadik ilyes dolog „az ótestamentom revideált fordításáról” szóló közlemény, a melynek a Károli-féle revideált bibliafordítás véglegesítése céljából 1901. február hó 12. és következő napjain Budapesten tartott és mindnyájunk által annak idején rendkívüli érdeklődéssel kísért superrevisionalis munkálkodás után való közzétételét nemcsak elkésettnek, de céltalannak és szükségtelennek is kell tekintenünk.

Még ott van „Mária a Szentírásban”, négy oldalon taglalva. Roskoványi nyitrai püspök pedig tizenkét kötetet írt össze ily címen: „Beata virgo Maria in suo

kik minden áron vissza akarnák állítani a „pápa- király“ fénykorát, azt a gyalázatos kort, midőn az „inquisitók papájára“ — a „zsarnok papák“ „anathemákkal“ ajkukon uralkodának. Tanulhatnának ebből a tuloldal az „Alkotmány“ sötétséglovagjai, kiknek legszentebb törekvésük, még életök árán is, az eretnekség eltörlése mellett ama „szébb kort“ visszahívni, melyben dicsőséggel uralkodhatnának a világi „pápa- királyok.“

Nekünk csak az lehet óhajításunk, hogy e művelt, vallásos kath. író szózata minél több hivatoborozzon össze „modern“ eszméjének a tuloldalán.

* * *

Kevesbbé hizeleg XIII. Leónak egy exfarrer, Schwartz (G., ki „Papst Leo XIII. vor dem Richterstuhl Christi“ (XIII. Leo a Kr. ítélőszéke előtt) című munkácskájában, melyet a „Los von Rom. mozgalom érdekében bocsátott közre, ugyancsak megleckézteti a „szentséges atyát“ — Erős es eles elmére valló iratka a római egyházat és a pápaságot támadja, az utóbbi különösen XIII. Leo személyében, mint keresztyéntelen hatalmaságot. Krisztus az ő életét a ker. vallás szellemi szabadságáért áldozta fel, a romanismus törekvése éppen ellenkező: e szellemi szabadságot elnyomni!

Ily kitételeket használ:

„XIII. Leo minden emberek közt a legszentségtelenebb, az ő gondolkodása a legnagyobb Istentelenség, az ő tettei rosszabbak, mint bármely emberéi!“

„XIII. Leo táplálója, ápolója, minden gonosznak a földön.“

„XIII. Leo nem szentséges atya! Nem! ő az, ki az emberiség szellemi és testi életét még csirájában előli.“

A római tudományos világ még mindig nem tartotta szükségesnek a fönti broschür tartalmát megcáfolni!

Mily ellentétes hangok egy és ugyanazon táborból!!

* * *

Még a mult év nov. 25-én jelent meg Rómában, az alább szószerinti fordításban közölt kiáltványa XIII. Leónak, a Római prot.-ok ellen. Ha az idő előhaladottsága káros befolyással volna e kiáltvány nyilvánosságra bocsátásának, nem alkalmatlankodnánk ma vele e b. lap olvasó-közönségének; de azt hisszük, hogy nem fog a történelemírás rovására esni, ha az eseményeket pontosan megőrizve, később jegyezzük is fel, hogy legyen mire hivatkozni az utókornak Rómaellenes harcában olyan tényekre, melyek világosan mutatják az ultramontan tábor ellenünk intézett gyilkos politikáját, s eszközeit, s annyiival is inkább, mert Róma az ilyen kérdések tárgyalásában hamar követi Pilátus szerepét, mosott kézzel szeretvén megjelenni a küzdőterén.

A kiáltvány így hangzik szószerint:

„Pápai kiáltvány a Rómában lakó protestánsok csökkentésére.“

„Két évvel ezelőtt a Rómában szolgáló kardinálvikariusokhoz egy felhívást intéztünk, a melyben elpanaszoltuk, hogy az eretnekek képviselőinek csaknem zabolátlan szabadságok van a fővárosban. Mivel ezt, a katolikus név élén álló várost jelölte ki az isteni gondviselés és mindenek felett kiválasztotta, hogy abból, a mint az már oly sok évszázad óta teljes szabadsággal történt, az evangéliomi igazságnak világossága az egész földkereksége fölött elterjesztessék. A magas és töké-

letesen isteni (??) méltóságai a római székek fardhatatlanul beszélnek azt, mily igazságtalan és mily sok kárral van az összekötte, hogy itt az eretnekség terjesztőtől templomok és iskolák nyitnak, és a rossz (!) ellenséges tanait a mi híveink közt szétszórják. Hogy ezen új befolyásokat, amennyire csak tőlünk telik, el-lensúlyozzuk a nem régen életre hívott vállalat „a hitnek megtartására“, a mely a mi kezdeményezésünkre és útmutatásunk mellett állott elő, magas meglepéssel megerősítetik. Azonban sajnálatos módon nőnek naponkint a veszélyek és károk. Azért, ösztönöztetve az apostoli gondosság szeretetétől, elhatároztuk, a nevezett, dicséretreméltó társaságot erősebb vezetés által támogatni és az élére kardinálokból álló különös kollegiumot állítunk. Ez által a városi egyházi méltóságnak, a melynek kiváló működésére ennél az alkalomnál teltette nagy súlyt fektetünk, jelentékeny segítség lesz részessévé, a papi kötelelességeket gazdagon és sikeresen teljesíteni. És azok a kiváló férfiak, kik kitünő eredményel működtek a munka terjesztésében, nagyobb munkakört találnak. Jelen határozatunk folytán tehát, egy tanácsot, vagy bizottságot nevezünk ki a „hit megtartására“ a munka fejlesztésére és vezetésére. A bizottság egy néhány — a pápa által kinevezett — kardinálisokból fog állani. Mint első kiválasztjuk: Seraphimus Cretoni, Franciscus de Paula Casette, Petrus Respighi, Setastianus Martinelli, Josefus Calesanctus Vives kardinálisokat. Minő feladata és kötelessége lesz a megnevezett kongregciónak és miféle szabályok szerint kell magát viselni, egy különleges okmányban fogjuk megállapítani. Együttal elrendeljük, hogy ez a határozat törvény és hatáserőre lépjen. Adatott Rómában szent Péternél nov. 25-én 1902. pápaságunk 25 esztendejében, XIII. Leo.

* * *

Nem sok mondani valónk van a pápa fönti kiáltványához. Kommentárra nincsen szükség e kiáltvány egyes tételeinek magyarázásánál, hiszen értjük mi ezt nagyon jól, az ellentábor pedig úgy sem okul belőle hiába magyarázgatjuk.

Még élénken emlékeztünkben van az ősszel oly sokat megbeszélte, „Oratio pro exstirpatione haeresum“ című kiáltványa a pápának. A „szentséges atya“ még talán pihenőt sem tartott s újabb ajándékkal szolgált az ő keresztyéntelen gondolkodásához. „Péter apostol utódja“! — a „csalhatatlan szent“; — „a szeretet megtestesítője“; — „Krisztus helytartója“, — kiben öszpontosítva látja a kath. világ a szelidség, a jóság összes erényeit; az „isteni méltóság képviselője, ki „old és kötöz“ földön és mennyen még lelki értelemben is; az, a kinek, Krisztus tanítása értelmében, még ellenségeiért is imádkozni kellene: igen, a „Vatikán nagy profétája“ imádkoztat keresztyén felebarátjai kiirtásáért, azért szervez ellenálló társaságot, hogy az evangéliom hirdetői, tehát keresztyén hívők, Rómában iskolákat, templomokat mernek építtetni, hol, a pápa felfogása szerint, „rossz és ellenséges tanokat szórják a pápista hívők közé“ és azokat, ha kell, erőszakkal is el kell nyomni, mert „igazságtalanság és sok kárral van összekötte az eretnekek Rómában való terjedése

Hogy az eszköz milyen durva, milyen erős leszen: azt a titkos tanács fogja elhatározni és ez nem is adatik tudunkra. Szegény protestánsok! Beteljesedett rajtatok a Mesternek jóvendölése: Sok, nagyon sok háboruságot kell szenvedni a Mesterért.“ Ugyan

nem féltek, nem remegtek-e azok előtt a könyörtelen „isteni méltóságok” előtt megállani, hiszen gyarló emberek vagytok, csak a zsarnoki kényszer előtt meg kell hajolnotok!

De nem! Az igazság, mely birtokokban van, kintartókká teszi őket az Isten országának dicsőséges terjesztésében.

Vajjon mit fog még a pápa kitalálni, hogy a protestáns eretnekeket, az evangélium hirdetőit: tehát kerfelebarátait a föld színéről eltörölje?

Mi segít még!? . . . semmi.

Birtha József.

NEKROLOG.

SZÜCS LÁSZLÓ

1861—1903.

A *vértesi* ev. ref. egyháznak jó munkában soha el nem fáradó nagyérdemű lelkipásztorát, az ővét önfeláldozóan szerető hitvest és édes apát: *Szücs Lászlót*, életének delén 42 éves korában, ez évi május hó 26-án, alig néhány napi betegség után váratlanul sirba döntötte a halál!

Örömmel vártam a május hó 27-ikét! E napon lettek volna szeretettel látott vendégeim a canonica visitatiót teljesítő esperes és az ő több éven át buzgó kísérő társa: *Szücs László*! De a derék társ nem jött; csak halálának megrendítő híre hozta hozzám könnyező szemekkel az esperes! . . .

Mint a megboldogultnak igaz, benső barátja kegyeletes kötelességemnek tartom néhány szóval megemlékezni ő róla e b. lapban, melynek hosszú időn keresztül egyik munkatársa volt; bár érzem, hogy a lelke még most is fogva tartó megdöbbenés és őszinte fájdalom nagyon nehézzé teszi reám nézve ezt a szomorú kötelességet.

Néhaj *Szücs László* született Biharvármegyében *Nagy-Létán* az 1861-ik évben. A középiskolát, s a theologiai tanfolyamot Debrecenben végezte, hol a szerény anyagi viszonyok közt élő ifju nehéz gondokkal küzdve, folytonos tanítással tarthatta csak fenn magát. Mindig a legjobb tanulók egyike volt s úgy kápláni, mint papi vizsgáit is kitünő eredménnyel tette le az 1885. és az 1886-ik évben. A komoly törekvésű ifjut a debreceni egyházmegye esperese *Dávidházy János* kabai lelkész alkalmazta maga mellett segédlelkészül. Jobb iskolát keresve sem találhatott volna az ifju Timótheus! Az a törhetlen kötelességtudás, a közügynek az a vonakodás nélkül való buzgó szolgálata, a szigorú rendszert és pontosság, mely *Szücs Lászlót* jellemezte s hivatalos működésének minden ágában jeleskedővé tette. — kétségtelenül a kiváló főnök hatásának volt becses eredménye. Az igazi lelkipásztorság minden kelékével felfegyverzett ifju ember 1891. év tavaszán a *vértesi* egyházba küldetett ki időközi lelkészül, a hol még azon évi junius 14-én rendes lelkészszé választott. Ez idő óta minden erejével, soha nem lankadó buzgósággal s bölcsességgel munkálta gyülekezete szellemi s anyagi javát, előmenetelét. Hirdette az ígét, az örökéletnek beszédét mind alkalmas, mind alkalmatlan időben; kert, intett s ha kellett feddözött is, sohasem

az embereknek, mindig csak az Istennek akarván tetszeni az evangéliumi örök igazságok felmutatásában, a vallás-erkölcsi élet javítását célzó munkásságában. Egyháznak rendkívül súlyos, rendezetlen anyagi viszonyait nagy és kitartó küzdelemmel, bölcs tapintattal annyira rendbe hozta, hogy egyháza ma már a teljes rendezettség képét mutatja s a számadások néhány év óta már tekintélyes felesleggel zárulnak. A rozottan leányiskola helyett pár évvel ezelőtt egy valóban diszes, modern új iskolát építtetett. Boldog reménységgel mondotta csak nem régen is a fáradhatatlan lelkipásztor e sorok írójának, hogy néhány év alatt a gyarló állapotban lévő fiúiskolát is gyökeresen rendbe hozhatja és pedig minden újabb teher kivétel nélkül csupán a mai állandónak mutatkozó pénztári feleslegből. Fáradni nem tudó, céltudatos munkásságával, puritán, valódi papi jellemével, a népe örömeiben és bánatában résztvevő meleg érzésével, tisztes magán életével gyorsan megnyerte s erejében folyton növelte maga iránt egész gyülekezete ragaszkodását, becsülését s szeretetét. Jeles tehetségeit, nagy munkabírást, a közügyben való szolgálatnak készségét, szigorú kötelességérzetét csakhamar felismerték s méltányolták lelkészársai és egyházmegyéje is. Egészen kezdő lelkész korában a körü lelkészi, majd az egyházmegyei lelkészi értekezleti jegyzői toll vitele biztatott reá; alig volt az egyházmegyének olyan bizottsága, a melyben *Szücs László* a legtevékenyebb tagok között ne szerepelt volna; értekezleteken, egyházmegyei közgyűléseken egyike volt az ügyekben mindig alapos tájékozottságu, mindég szilárd meggyőződésű, világos judiciumu és világos előadásu szónokoknak. A canonica visitatióban éveken keresztül nagy buzgósággal segédkezett az őt érdemei szerint megbecsülő esperesnek. De a hozzá oly sokszor fordult megbízalom kétségtelenül akkor nyilvánult meg a legfényesebben és a legjelentősebben, a mikor a több mint 200,000 kor. vagyonnal bíró egyházmegyei köz- és lelkészgyámintézeti pénztárak számvevőjévé két ízben is megválasztotta. Az egyházmegyei élet terén itt volt az ő működésének fénypontja! Valósággal meglepő szakértelemmel, lelkiismeretességgel és mintaszerű pontossággal vitte számvevői hivatalát és a pénztárakról a traktusra beadott jelentései e nemből igazán kiváló dolgok. A hozzá méltó pénztárakkal együtt a szó teljes értelmében példányszerűvé tették a pénztár ügyvitelét Mindenütt nagy irt hagyott maga után kora halálával, de talán itt, a számvevői székben lesz ő a legnehezebben pótolható.

Családi élete a megboldogultnak nagyon boldog volt. 11 évet töltött el igaz szeretetben, soha meg nem zavart egyetértésben szelid lelkű jó feleségével *Szücs Vilmával*, kinek az örömmel várt pünkösztől lélek rettetes gyászt, özvegyi fátylat hozott; vajha a csapás elviselésére adna neki erőt is az a lélek, mely az erőnek és a vigasztalásnak lelke. Házasságuknak drága gyümölcse 2 fiu gyermek, kikben a gondos jó apának annyi öröme telék, kik most oly váratlanul lőnek árvaakul, apa nélkül.

Bizony váratlanul! Hiszen az idvezült kötelességérzetétől hajtva még május 22-én — alig érezve némi kis változást, mindég állandó jó egészségében, M.-Pécsre ment, hogy ott találkozával az esperessel, folytassák az egyházkerületi közgyűlés miatt félbe maradt canonica visitatiót. Egész nap doglozott; de estefelé már erősen lázas volt. Másnap reggel az esperes unszolására, — mert ő még akkor is kész lett volna tovább vizitálni haza ment, ágyba feküdt s már 26-án reggel abban az

órában, mikor az imádságnak házában dicsérni szokta az Urat, kiszendvedett s megtért az ő Urához, kit egész életében szolgálta nagy hűséggel. Temetése május 28-án délelőtt volt. Korai, megdöbbenően váratlan elhunytát nemcsak a párját vesztett s a mélységes bánat súlyos keresztje alatt roskadozó jó feleség, ártatlan gyermekek s rokonok siratták, de az ő könnyűekkel egybevegült az egyházmegye esperesének s gondnokának, a nagy számmal megjelent lelkésztársaknak, jó barátoknak, tisztelőknél és az ő hűséges lelkipásztorát, böles vezetőjét vesztett egész gyülekezetnek hulló könnyárja is. A Templomban *Szele György* bakouszegi lelkész imádkozott; igaz érzéssel, meghatóan ecsetelvén a gyász nagyságát s szívből, buzgósággal kérvén vigasztalást attól, a kinél egyedül vagyon az igaz vigasztalás. A megásott sirnál alulirott bucsuzott el néhány keresetlen szóval az elhunyt lelkésztől a lelkésztársak nevében. Azután rá borult a siri hant a könnyek özönével áztatott koporsóra! . . . Egy igaz lelkipásztorral, egy egész emberrel kevesebb van. . . Adjon az Ur vigasztalást azoknak, a kik ő utánna sirnak!

Te pedig szívem mély bánatával meggyászolt szolgatársam, jó barátom! — porrézseidre nézve pihenj csendesen sírod öleiben; mindvégig hiv lelked vegye el ott fent, amaz örök házában hívségének jutalmát annak kezéből, kinek igaz szolgálja valál! Legyen áldott emlékezeted!

Esztár, 1903. junius 1.

Biber József
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lapunk szerkesztése a nyári szüenidő tartalma alatt.** A nyári szüenidő alatt, — értvén julius és augusztus hónapokat, lapunk felelős szerkesztője Debrecenben nem tartózkodván, helyette, mint már több év óta, ugy az idén is *Rózsa Sándor* felavatott több éven át gyakorló lelkész jelenleg kollégiumi pénztárnok lesz lapunkért felelős. Midőn ezt tisztelt munkatársainknak s általában az érdeklődőknek tudomására hozzuk, egyszersmind kérünk, — a fent megnevezett 2 hó alatt minden, a lap szellemi részére tartozó küldeményt és megkeresést egyenesen a helyettes szerkesztő címére: (főiskolai pénztári hivatal) irányítani.

— **Alapítványok.** *Özv. Tisza Kálmánné* ő nagyméltósága boldogult férje a dunántuli egyházkerület nagyérdemű volt főgondnoka szándékának megfelelőleg, a dunántuli ev. ref. egyházkerület pápai leánynevelő intézetének 16,000 koronát adományozott azon kikötéssel, hogy annak kamatjövendelme az intézet internátusában e helyezett három jó magaviseletű és előmenetelű növendék ellátási költségeinek fedezésére fordíttassék. A kegyes adományozó azt kívánja, hogy a segélyek adományozásánál az illető növendék magaviselete és előmenetele mellett a szülők vagyoni helyzete és gyermekeik száma is figyelembe vétessék s első sorban az egyházkerület kötelekébe tartozott lelkészek és tanítók árvái, másodsorban ezek gyermekei elsőbbségben részesíttessenek. Ugyancsak *özv. Tisza Kálmánné* ő nagyméltósága a debreceni kollégiumban is tett ez alkalommal egy 4000 koronás alapítványt s erről a következő levélben értesítette mélt. *Degenfeld József* egyházkerületi főgondnok urat: „Budapest, 1903. junius 6.

Méltóságos főgondnok Ur! Felejthetetlen emlékezetű boldogult férjemnek előttem kifejezett akaratahoz képest az ő irásban is hátrahagyott utasítása szerint és nevében 4000 koronás alapítványt teszek a debreceni ev. ref. főiskola tápintézetének javára azon kikötéssel, hogy ezen töke, mint ő róla elnevezett külön alapítvány kezeltessek s annak kamataiból — 140 korona — egy szegény sorsu jó magaviseletű és előmenetelű tanuló tápintézeti díjjainak fizetésére fordíttassék, a fennmaradó rész pedig tőkéhez csatoltassék mindaddig, míg az 8000 koronára nem emelkedik a midőn is a kamatjövendelmeiből ujjabb 140 korona, egy második alapítványi hely felállítására fog kihatni, s a többlet a tőkének további gyarapítására fordíttatni. Ezen tápintézeti ingyenes helyek adományozását a főiskolai tanári kar javaslatának bekérése mellett magamnak, halálom után pedig családom legidősebb férfitagjának tartom fenn. Midőn ezekről méltóságodat értesíteném, egyuttal felkérem, hogy a netalán szükséges adománylevelet megszővegezetni s aláírás végett megküldeni, egyuttal pedig értesíteni sziveskedjék, hogy a 4000 koronát kinek kezeihez fizessem le? Kiváló tisztelettel *özv. Tisza Kálmánné.* Teljes tisztelettel hajlunk meg a magas gondolkozásu főuri nő áldott lelkületének ez ujjabb bizonyossága előtt s tiszta szívből kívánjuk, hogy a felvételnél kikötött jogát még számos éven át *ő maga személyesen* gyakorolhassa s gyönyörködhessék azoknak a szegény ifjaknak és leányoknak előhaladásában, kiknek jövőjét ez alapítványokkal ő nagyméltósága biztosította. Sokakkal tett jót az Ur szegényei közül; áldja meg őt ezért a szeretet Istene!

— **Nyilt levél Kálmán Farkas urhoz az ujj énekes könyvek kiadása tárgyában.** Nagytiszteletű ur! E beces lapok hasábjain volt szerencsém már egyszer az énekes könyvek ügyében szerény észrevételemet — az annak idejében felmerült kérdés kapcsán — megtenni. A nagytiszteletű szerkesztő ur kegyes engedelmé folytán bátor leszek most ismét a „Debr. Prot. Lap“ jelen előző számában nagytiszteletűnek „Másik nyilt levél Lánecy Józsefhez“ című közleményére a legmélyebb tisztelettel reflektálni. Bár hiszen a nagytiszt. szerkesztő ur azon megjegyzése „De igen fontos, még pedig ugy szellemi, mint anyagi érdekek követelik, hogy az egyházkerületek meghallgattassanak és a konvent nagyon jól tette, hogy a kinyomatásba bele nem ment“ — elégséges indok arra nézve, hogy a nagytiszt. ur ellenvetéseivel szemben kellő körültekintésre intsenek, — mégis talán nem lesz felesleges megvilágítani a kérdést és talán nt. ur, is megnyugvást talál ha közelebről vizsgálja meg a szóban forgó konventi határozat értelmét és jelentőségét. Hogy a mostan forgalomban lévő budapesti és erdélyi kiadásu énekes könyvekből mennyi van jelenleg készletben azt nem tudom, de azt tudom, hogy a tiszántuli ev. ref. egyházkerület tulajdonát képező debreceni énekes könyv kiadványokból körülbelől 30,000 példány van raktáron három féle alakban, a melyek az egyházkerület rendeltére nyomtattattak. Már most ha a konvent elrendelte volna az ujj énekes könyvek azonnali kinyomatását, — ugyan mit csinált volna az egyházkerület ezen meglévő példányokkal? De tovább megyek és jelzem a közvetítéssel megbizott üzleti felek ugy szólván existenciális érdekeinek kérdését is, mert hiszen azt csak nem kívánhatja senki, hogy önzetlen ügybuzgalmu törekvéseknek az legyen a jutalma, hogy egy elhamarkodott cselekedettel egész ártatlanul a veszedelembe sodortassanak és méltóztassék csak beces figyelme

méltatni a debreceni kiadású énekes könyveknek utolsó öt esztendei történetét: Tudvalevő dolog hogy a debreceni énekes könyv kiadvány jövedelme egy theologiai tanszék javadalmazását képezi, ámde elődöme az 1898-iki utolsó évében az összes énekes könyvi forgalma már lepadt 3000 példányra úgy, hogy ha még tovább is egy azon kezelésben marad, merem állítani, hogy a fennállott viszonyok mellett azóta számba nem jövő csekélységre redukálódott volna. 1899-ben az üzletet s vele az énekes könyvek bizományosságát átvéve — beláttam a helyzet tarthatatlanságát s legfőbb törekvésem volt az énekes könyvi vállalat fellendítése és elmondhatom, hogy megfeszített küzdelmünkbe került a siker kivívása egy olyan iparos, névszerint Davidházy Kálmán segítségével a ki valóban csudálatra méltó munkásságot vitt véghez. Jóllehet mindezek nem tartoznak a dologra és jóllehet nem is érdekelnek senkit, de fentebbi állításomat bizonyítani is akarom s ezért megemlítem, hogy miután — az egyházkerületet nem is említve — magában Debrecenben is ritkaságszámba ment egy debreceni kiadású zsolttár használata, elhatároztam, hogy minden lehető módon kiszorítom a budapesti énekes könyveket (a melyek mellesleg legyen mondva egytől egyig a csehországi könyvkötő ipar produktumai ma is.) E végből különbnél különb kötés mintákat dolgoztunk ki számszerint kilencvenegyet, hogy a versenyt felvehessük s itt tünt ki a nevezett debreceni könyvkötőnek az ügy iránti lelkesedése és odaadó áldozatkészsége, mert egészen új öntvényeket, rézmetszvényeket, formákat és diszitményeket kellett beszereznie, hogy a nagyszabású tervezetet keresztül vihesse, az árakat pedig hálhatlan olcsóra kellett szabnia, mert másként céltalan lett volna vállalkozásunk s a fejlett osztrák gyári iparral szemben meg nem állhattunk volna. Tette pedig ezt azon reményben, hogy ha sikerül nagy mennyiségek feldolgozása akkor idők multán megtérülhet befektetett tőkéjének kamatja. Ugyde a fél munkánál meg nem állhattunk, mert most már meg azon fordult meg a kocka, hogy a kész példányokat olyan árban bocsássuk forgalomba, hogy ne csak versenyképesek, de a viszont elárúsítók javára jutányosabbak is legyünk más vállalattal szemben, szóval úgy szólván mi magunk keltünk versenyre egymással s én is lemondtam a bizományosság kezelésének üzleti hasznáról és a fogyasztás emelkedése arányában — dacára a szerződésben biztosított elárúsítási feltételeimnek, — már 1899-től kezdve 1900, 1901 és az 1902-ik években fokozatosan lejjebb-lejjebb szállítottam önkéntesen az énekes könyvek árait de el is értük azt, hogy a debreceni énekes könyvek forgalma megnégyszereződött s ezzel az énekes ügyi alap jövedelme is megnégyszereződött, — csekélységnek látszó dolgok ezek nt. ur, de talán mégis jellemzők a mai kufarkodó világban, mert ime két üzletembernek önzetlen munkássága anyaszentegyházunk érdekében számottevő sikert eredményezett. Távol áll tőlünk, hogy mindezeket dicsekvés tárgyává tegyük, arra nem szorultunk, arra nincs szükségünk, érdemeinket nem fitogtatjuk, mert nem tettünk semmit egyebet, mint azt, hogy hivatásunkat kötelességszerűen betöltöttük, ennyi az egész. Ilyen körülmények között azután, végzetes csapás lett volna reánk, ha az történik, hogy a konvent elrendeli az új énekes könyvek azonnali kinyomatását, mert akkor például én is mit csináltam volna 7—8000 korona készpénz értékű befektetésemmel, a mit a raktáron lévő kötött és kötetlen énekes könyvek ára állandóan képvisel? Ezen kérdés lebonyolításához tehát nagyon kívánatos egy bizo-

nyos terminus megállapítása, hogy a megoldás fontos érdekeket sértő meglepetéseket ne támasszon. Bocsánatot kérek, hogy ezeket a hivatkozott „anyagi érdekek” tájékoztatása szempontjából elmondottam, maradván nagytiszteletű urnak Debrecen 1903. junius 14-én kész szolgálja *Eperjesy István* mint a tiszántuli ev. ref. egyházkerület énekes könyvi kiadványainak bizományosa.

— **A dunántúli egyházkerület új főjegyzője,** *Németh István* theol. tanár eddigi aljegyző lett. Szavazatot nyertek még rajta kívül: Szabó Zsigmond, Peti Lőrincz, Thuri Et-le, Kiss József stb. Németh István nagy többséggel, 196 szavavattal választott meg. Sok szerencsét, kitartást és erőt kívánunk tisztelt barátunknak!

— **Választások a kollégiumban.** A jövő évre rektor-professor lesz *Dr. Erdős József* theol. tanár; dékánok: a theológián *Csiky Lajos*, a jogon *Dr. Haendel Vilmos*.

— **Egy hű pásztor életéből.** *Pap Károly b.-rákosi* lelkész a beregi ev. ref. egyh.-megyének legidősebb tanácsbírája, hivatkozva magas életkorára s ezzel együtt járó gyengeségére, tisztségéről tavaszi e.-m. gyűlésünkön lemondott. Az e.-m. a lemondást nemcsak hogy el nem fogadta, de megtisztelte hűséges tanácsbíráját azzal is, hogy küldöttségileg kérte fel lemondásának visszavételére. És a küldöttség — (Sütő Kálmán esperes, Gulácsi Dezső, Szabó Albert vil. t. bírák, Szentimrey József főjegyző, Batta Ferdinánd Sütő Áron lelkészek) megbizatasának f. hó 9-én tett eleget. A jó eredményt illetőleg nem volt valami nagy reménységünk, miután a fama visszavonhatatlannak jelezte a lemondást, látszott is, hogy egész szívéből idézi Pál apostolnak a szavait („Szorongattam e kettő között stb.) de végre is a küldöttség tagjainak ajkain egymásután elhangzott szívélyesen kérő szavak, egy nagy erkölcsi tesztületnek ez a ritka, kitüntető bizalma és megtisztelése, talán már előbb a „két öreg püspöknek egymáshoz intézett, — önbizalmat keltő levele, — más elhatározásra bírták, megígérte, hogy lesz továbbra is egyik vezérünk, egyik Gamalielünk. E feletti örömünk még nagyobb lett akkor, a midőn megtudtuk azt, a mit egyházmegyéinknek *már előbb* kellett volna tudnia, — a mit a mai időben igen sokan szeretnek jó előre kidobolni — hogy *50 éve immár, hogy munkálkodik az Ur szőlőjében.* Csak természetes, hogy a vendégszerető háznál így kettős okunk is volt az ünneplésre, mely igazán úgy, oly szerényen folyt le, a milyen volt a mi „Károly bátyánknak” egész élete! . . . r. l

— **Lelkészeiktatás.** „Folyó év jun. 14-én történt Szász Gusztáv lelkész beiktatása Tisza-Kürtön. A beiktatást Nt. Dorogi Lajos esperes ur végezte; jelen voltak a közeli lelkésztársak öten, némelyek családostul. A hívek szorongásig megtöltötték a diszes templomot és feszült figyelemmel hallgatták az új lelkész Móz. 23: 4. alapján tartott beszédét, mely többeket a könnyekig meghatott. Azután következett esperes ur hatalmas beszéde, melynek hallattára szinte látszott a hívek arcán a langoló lelkesedés. Csak az fájt ez örömünnepen, hogy esperesünket a kötelesség elszólitotta tőlünk a beiktatás után azonnal és így a társas körben nem élvezhettük az ő kedves beszédeit. Maga helyett Sarkadi Imre t.-sassi lelkészt bizta meg a további teendőkkal, a ki a közelében ragyogtatta ékesen szóló tehetségét több kellemes felköszöntővel. Új lelkész és gyülekezete repeső örömmel néz a jövő elébe. Adja Isten, hogy ez a jövő legyen oly fényes és derült, mint az új lelkész fogadtatása és beiktatása!” Igaz tiszte-

lettel Tisza-Inoka, 1903. jun. 16. Papp Károly ev. reform. lelkész.

— **A balsai egyház** (felső-szaboles) f. évi junius 7-én egyhangulag, meghívás útján tiszteletes Kereszturi Sándor nagykallói segédlelkészt rendes lelkészül választotta.

— **A Philippi szigetéről.** Mikor az Amerikai Egyesült Államok a philippi szigeteket kezükbe kerítették, oly sok szerzetest találtak ott a spanyol uralom idejéből, hogy a felvilágosodott amerikai szellem egészen visszaborzadt attól a gondolattól, hogy mi módon volna ott lehetséges modern kulturát létesíteni. Ezért fenyves ajánlatot tett az Egyesült Államok kormánya a pápának, a mennyiben a szerzetes rendeknek visszahívása esetére 50 millió frank kárpótlást ígért. A pápa azonban az általa saját ízlése szerint „agyon civilizált” területről nem akarja a lábát kihuzni, tehát az ajánlatot visszautasította. A spanyol uralomtól valahára megszabadult lakosok azonban nem hagyták annyiban a dolgot és egy pap, ki éppen Aginaldo titkára volt, nemzeti egyház szervezést vette munkába, magát püspökké szenteltette, s a katolikus papok közül sok hozzá csatlakozott. A katolikus érsek új papokat nevezett ki az új egyház papjai helyébe, a mi csak növelte a lakosságban a Róma befolyása alól való emancipáció vágyát. A Philippi szigetek érseke az amerikai kormánytól követelte, hogy az ellenszegülő papok ellen lépjen fel. A kormány azonban az érseket „illetékes hatóságához” utasította panaszával. Ily körülmények közt a protestantizmus halad és hódít. Egy methodista érsek nem rég New-yorkban azt állította, hogy egy colportura szigeteken egy nap alatt 500 új testamentomot adott el és azt is mondta, hogy Manillában már 3 methodista templom van és több más isteniszületre használt helyiségekkel együtt 12000 főnyi hallgatóságot képesek ellátni Isten igéjével. De ezen kívül a többi protestáns felekezeteknek is vannak templomaik. Nagyon kedvez a protestantizmus terjedésének az a körülmény is, hogy a lakosság az új kormányrendszer aldásos voltát megismervén, úgy találtak, hogy az sokkal jobb, mint a barátok kormánya. Egy protestáns irányú spanyol lap mondja a Philippi szigetéről: „Szomorú dolog ugyan nekünk megemlíteni, de bizonyos, hogy a mi uralmunk eme távoli országban semmi jót nem termett. Elég volt néhány hónap egy másik uralomból és az első legnagyobb szabadság, a lelkiismereti szabadság elérkezett, hogy új életet öntsön a Philippi szigetekre, népe lerázta a türethetetlen jármot, mely fojtogatta, fellelegzett, újra született és fejlődik az egészséges tiszta légkörben, melyet az evangélium predikátorai nyujtanak neki.”

— **A spanyol katolikusok fanatizmusáról** egyik előkelő spanyol lap lesújtó kritikát irt nem rég. A spanyolországi socialis mozgalmakról szólván, azt mondja, hogy Európának egyetlen országában sem öltöttek oly nagy mérvet a socialis mozgalmak, mint Spanyolországban, s ennek oka a nép tudatlanságában és fanatizmusában rejlik. Mint a lap mondja: „Egy nép, melynek semmiféle vallásos érzelme nincs, mivel a fanatizmus nem tekinthető annak, s a mely tudatlan, nem tudja megtalálni bajára az orvosságot egy hamar”. Annyi azonban bizonyos, hogy lassan ugyan, de a spanyol nemzet meg fogja találni bajára az orvosságot, s az orvosság bizonyára fanatizmusából fogja első sorban is kigyógyítani.

— **A pápa és a fonográf.** Olasz lapok hiradása szerint a pápa nem régen külön kihallgatáson fogadta

Bettinét, a ki neki bemutatta új rendszerű fonográfját. A pápa belemordta a fonográfba az Ave Máriát és a Benedicite-t, melyet a készülék pompásan felvett. Bizonyos, hogy a fonográfkészítőnek a pápa jóvoltából a fonográf hengerekből pompás bevétele lesz, mert hiszen az egész világon kíváncsiak hallani a „Krisztus földi helytartójának” a hangját, de az is bizonyos, hogy ebből a katolikus egyházra erkölcsi siker aligha fog háramlani, mert, mint a képeket és ereklyéket, ugy ezeket is könnyen babonás célokra használhatja fel a tudatlan tömeg.

Tartalomjegyzék: Tudomány és irodalom. Gulyás Lajos. — Tárcza: Suraklini Petrovics Péter. Székegyházi. — A socialdemokrata kérdésről. Mándi Bertalan. — Közéletünk: A konvent ülése. — Lelkeszi értekezés. Sipos József. — Irodalom. — Külföld: Külföldi egyházi élet. Birtha József. — Nekrológ: Szücs László. Biber József. — Különlélek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat,

a Szatmári segédlelkészi állásra.

Javadalma: 1. az egyházi pénztárból 1000, azaz egyezer korona, havonkénti előleges részletekben. 2. Egyháztanácsi jegyzőségért 120 korona. 3. Esperes melletti segédkezésért 200 korona. 4. Egyszobás lakás. 5. Vallástanítási órákért a zárdai elemi és polgári iskolai ref. növendékektől, 8—8 korona tandíj.

Kötelessége: 1. A felsőbb leányiskolában vallástanítás heti 8 órán. 2. A zárdai elemi és polgári iskolai növendékek hitoktatása heti 4 órán. 3. A rendes lelkészek akadályoztatása esetén lelkészi szolgálatok teljesítése. 4. Az állami elemi iskolákban, ha azzal megbízatik, vallástanítás, a melyért külön óradíj jár.

Az állomás f. é. augusztus hó 1-én elfoglalandó.

Pályázati kérvények képesítő okmányokkal, szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve beadandók július hó 20-ikáig a Szatmári lelkészi hivatalhoz.

Szatmár, 1903. jun. 17. egyháztanácsülésből,

Biki Károly
esperes.

Pályázat tanári állásra.

A csurgói áll. segély. ev. ref. főgymnáziumban betöltendő egyik latin-görögnyelvi tan-gzékre pályázatot hirdetek. Ezen rendes tanári állás javadalma 2400 k. törzsfizetés, ötször 200 k. ötödéves pótlék és 400 k. lakbér. A helyettes tanári állás javadalma 1600 k.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu egyének. Felhívom a pályázni kívánókat, hogy ke-

resztlevéllel, oklevéllel, egészségi- s esetleg szolgálati-bizonyítvánnyal felszerelt s a belső-somogyi ev. ref. egyházmegyei közgyűléshez címzett kérvényüket f. évi *Julius 18. déli 12 óráig* alulírottához küldjék be.

A megválasztott tanár állását f. évi aug. 30-án köteles elfoglalni; kötelezve leendő székfoglaló tartására, heti 20—21 órai tanításra s a felekezeti, községi stb. tanárok számára létesített orsz. nyug- és gyámintézetbe való belépésre.

Kelt Alsók-ban, (Somogy m. u. p. Csurgó) 1903. jun. 9.

1—2.

Németh Zsigmond,
az ig. tanács elnöke.

Pályásati hirdetés.

A hajdunánási államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumban üresedésbe jött egy rendes tanári állásra.

Pályázhatnak a történelem és latin nyelvből, esetleg a magyar és latin nyelvből középiskolai oklevéllel bíró prot. vallású tanárok, vagy tanárjelöltek.

A rendes tanárok fizetése 2400 kor. törzsfizetés, a mely 3600 koronáig emelkedhetik és 480 kor. lakáspénz a főgymnasium pénztárából évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva, és öt ízben 200—200 korona ötödéves korpótlék.

A korpótlékba a másutt 10 éven belől rendes tanári minőségben eltöltött idő is beszámíttatik.

Az állandósítás e tanszéken egy évi sikeres működés után történhetik, de erre kifogástalan működés esetében is csak az ev. ref. vallásúak számíthatnak.

Nyugdíjigény az 1894. XXVII. törv.-c. értelmében.

Ha a kijelölt szakokból okleveles és egyébként is alkalmas tanférfiak nem jelenkeznenek, nem okleveles egyének pályázati kérvényei is figyelembe vétetnek, az ekként megválasztott helyettes tanárnak havonként előre fizetendő 1800 korona évi fizetése leendő. Ha azonban időközben oklevelet szerez, annak bemutatásától kezdve a rendes tanári illetmények élvezetébe lép.

Kellőleg felszerelt t. i. születést, képesítést, eddigi tanári szolgálatot, hadkötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátott, a hajdunánási ev. ref. egyháztanácsához intézett kérvények f. évi jul. hó 10-ig alólírott lelkészelnökhöz nyújtandók be.

A megválasztott tanár állását f. évi aug. hó 29-ig tartozik elfoglalni.

Hajdunánás, 1903. junius hó 17-én.

Kállay Imre,
főgondnok.
1—2.

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkész.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.